Makaleyi şu şekilde referans vererek kullanabilirsiniz:
Tüfekçi, Ö. (2016), 'Yükselen Güçler ve Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar', Erman Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar,* (s. 101-119), Ankara: Nobel Yayıncılık.

Yükselen Güçler ve Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar

Dr. Özgür Tüfekçi[1]

Özet

Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa ve birçok Avrupa ülkesi endüstrileşmelerini 18-19 yy. içerisinde tamamlamıştır. Bu ülkelerin dışındakiler gerekli endüstrileşme faaliyetlerine 1900'lü yılların ortalarında başlayabilmiştir. Bu durum uluslararası sistem içerisindeki güç ayrımlarının belirginleşmesinin ve yerleşik güç, yükselen güç, bölgesel güç, vb. konseptlerle tanışmamızın en temel sebeplerinden birisidir. Bu bağlamda bu makale bahsi geçen güçler nasıl sınıflandırılmalı ve bu sınıflandırmada kriterler neler olmalı sorusuna bir cevap verebilmeyi amaçlamakta bunu yaparken de yükselen güçlerin dış yardımları nasıl bir dış politika aracı olarak kullandıklarını örneklerle incelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Yükselen güç, Yerleşik güç, Dış Yardım, Kalkınma, Dış Politika

Giriş

Uluslararası ilişkiler literatüründe güç kavramı çok farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Örneğin, Machiavelli, güç kavramını insanoğlu için ve devletler için ulaşılması gereken bir amaç olarak görmüştür. *Prens* adlı kitabında güce ulaşmanın ve elinde tutmanın yollarını ve metotlarını incelemektedir. Bu anlamda denilebilir ki asırlar boyunca insanoğlu 'öteki'lerle olan ilişkilerini güç politikaları üzerine kurmuş ve bu güç politikaları sürekli bir evrim sürecinden geçmiştir. Bu evrim sürecine baktığımızda günümüzde yeni bir çeşit sınıflandırma ortaya çıktığını görmekteyiz ki bu yeni sınıflandırma ile yapılmak istenen güçler arasında net bir ayırım yapılmasını sağlamak ve onlara rollerinin ne olduğunu hatırlatmaktır.

Bu yeni sınıflandırma kapsamında günümüzde BRIC(S), MINT, MIST, PINE, MIKT gibi birçok kısaltma üretilmiş durumdadır. Bu kısaltmalardan en çok bilinenleri BRIC(S) ve MINT'tir. BRIC(S) kısaltması bir ekonomist olan Jim O'Neill tarafından 2001 yılında Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin'in yükselen güçler olduğuna vurgu yapmakta ve küresel ekonomik güç dengesinin gelişmekte olan ülkelere doğru kaydığını iddia etmektedir. 2010 yılında Güney Afrika'nın katılımıyla kısaltma BRICS şeklini almıştır. O'Neill kısa bir zaman

[1] İngiltere merkezli uluslararası bir düşünce kuruluşu, CESRAN International'ın kurucu Genel Direktör'ü olan Dr. Özgür Tüfekçi aynı zamanda Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Yardımcı Doçent olarak çalışmaktadır.

sonra yeni bir kısaltma daha türetmiş ve Meksika, Endonezya, Nijerya ve Türkiye'den oluşan MINT'i, BRICS'i oluşturan yükselen güçleri takip eden yeni yükselen güçler olarak ortaya koymuştur. Burada şunu da ifade etmek gerekiyor diğer ülkeleri yükselen güçler kategorisine dahil etmemek sürecin basitleştirilmesi olarak görünebilir fakat unutmamak gerekir ki burada yapılan bir algı yönetimidir ve bir anlamda dünyadaki tüm devletlere yükselen bazı güçlerin olduğunu; yükselen güçlere de aslında hali hazırda zaten yerleşik güçlerin var olduğunu hatırlatmaktır. Bu anlamda, G7 ülkelerinin hepsi yerleşik güçlerken G20 neredeyse tüm yerleşik ve yükselen güçleri kapsamaktadır.

Güçlerin sınıflandırılmasına binaen belirtmekte fayda var ki günümüz modern dünyası tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar birbirine bağımlıdır. Bu bağımlılık ile birlikte küresel refah ve güvenliğe yönelik tehditler de mevcudiyetlerini korumaktadırlar. Aynı zamanda bu tehditlerin yarattıkları tehlikenin boyutlarından dolayı yerleşik ve yükselen güçler arasındaki işbirliği de artmaktadır. Bahsi geçen işbirliği normlar, ilkeler ve BM, IMF ve Dünya Bankası gibi kurumlar tarafından sağlanıyor olsa da uluslararası sistemin daha etkili çözümler üretmesi zorunluluğu aşikârdır. Bu noktada dış yardımlar çözüm üretmek noktasında hem sebep hem de sonuç görevi görmektedir. Bu bağlamda bu makale öncelikle son dönemde popüler olan yükselen güçler kavramını inceleyerek yükselen güç olarak nitelendirilebilmek için gerekli kriterlerin neler olduğunu ortaya koymayı ve bunu yaparken de yükselen güçlerin dış yardımları nasıl bir dış politika aracı olarak kullandıklarını örneklerle incelemeyi amaçlamaktadır.

Yükselen Güçler

Yükselen güç kavramı literatüre son dönemde girmiş olmasına rağmen araştırmacılar ve akademisyenler tarafından oldukça fazla kullanılmış popüler bir konsept haline gelmiştir. Aslında bu kavramın ortaya çıkmasında yerleşik güçler dediğimiz ülkelerin daha fazla gelişebilmek için göstermiş oldukları çaba etkilidir. Malum yerleşik güçlerin daha fazla büyümek için geliştirmiş oldukları stratejiler içerisinde kendilerine yeni pazarlar bulma çabası potansiyeli yüksek olan ülkelerin kategorize edilmesine sebep olmuş ve bu kategorizasyon sonucunda da potansiyeli en yüksek olan ülkelere yükselen güçler adı verilmiştir.

Soğuk Savaş yıllarında küresel anlamda güç dağılımı iki-kutupluluk üzerinden anlamlandırılmaktayken Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi akabindeki dönemde bu net ayırımın ortadan kalktığı gözlemlenmektedir. Her ne kadar

Makaleyi şu şekilde referans vererek kullanabilirsiniz:
Tüfekçi, Ö. (2016), 'Yükselen Güçler ve Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar', Erman Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar,* (s. 101-119), Ankara: Nobel Yayıncılık.

Amerika Birleşik Devletleri dönem dönem uluslararası sistemde tek süper güç olarak ortaya çıksa da sistem içerisinde hali hazırda diğer güçlerin (ekonomik olarak Japonya ve Almanya; askeri olarak Rusya) de varlığı belirleyici öneme sahipti.

2000'li yılların başlangıcıyla birlikte güç dağılımını tanımlamak adına çeşitli girişimlerde bulunulurken temel ayırım "yerleşik güçler" ve "yükselen güçler" şeklinde yapılmış ve uluslararası sistemin yönetimi noktasında net bir kavramsallaştırma oluşturulmaya çalışılmıştır. Buna rağmen, bu iki kavram arasında bazı durumlarda geçişkenlikler söz konusudur. Örneğin ekonomik olarak yerleşik güç diye tanımlanabilecek Japonya askeri anlamda yükselen bir güçtür. Diğer taraftan örneğin Çin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olması hasebiyle yerleşik güç olarak görülürken BRICS içerisindeki rolü nedeniyle yükselen bir güç olarak dikkate alınır.

Bu bağlamda yerleşik güç ve yükselen güç konseptlerinin netleşmesi amacıyla açık bir tasnifin yapılması ve bu yapılırken aynı zamanda çeşitli kriterlerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu makale, bir anlamda bu kriterlerin belirlenmesi için bir girişim özelliği taşımaktadır. Öncelikle belirtmek gerekir ki her gelişmekte olan ülke yükselen bir güç değildir. Yukarıda bahsedildiği üzere bu konuda bir kategorizasyon mevcuttur. Diğer taraftan gelişmekte olan ülkeler yabancı yatırımcılar için risk oluşturmaktadır. Bu risk potansiyeli yükselen güçler için diğer gelişmekte olan ülkelere oranla daha azdır. Tam burada yükselen güçlerin tasnifine geçmeden önce ortak özelliklerinin birkaçının ne olduğunu vermekte fayda var. Yükselen güç olarak nitelendirdiğimiz ülkelerde eğitimli işgücü sürekli artış gösterir, gelir düzeyi artar, genç ve dinamik nüfus oranı yüksektir, pazar potansiyeli büyüktür, büyüme oranları yüksektir, demokratk deneyimleri ise yeterli değildir.

Bu perspektiften, bahsi geçen güç dağılımının yapılması için dikkate alınması gereken kriterler ise şu şekilde sıralanmalıdır:

- Demokratik Gelişim
- Nüfus
- Coğrafi konum
- Ekonomik büyüklük
- Askeri yeterlilik
- Teknolojik İlerleme
- Yumuşak Güç

- Dış Yardımlar
- Diplomatik Temsilcilikler
- Arabuluculuk Girişimleri
- Uluslararası Organizasyonlar'a katılım

Yukarıda sayılan kriterler üzerinden ülkelerin değerlendirilmesi çok daha sağlıklı bir sonuca varılmasını sağlarken uluslararası sistemin düzgün işlemesine de katkısı olacaktır. Çünkü günümüz dünyasında bölgesel organizasyonlar aracılığıyla politika geliştirerek, uluslararası örgütler üzerinden sesini duyurarak uluslararası sistemde güç dinamiklerini değiştiren ve değiştirmeyi isteyen birçok yükselen güç mevcuttur. Bu yükselen ve yerleşik güçlerin potansiyellerini kullanarak küresel refahın ve güvenliğin sağlanması noktasında üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirmeleri öncelikle güç dağılımının doğru şekilde tespit edilmesi ve akabinde bu güçler arasındaki işbirliğinin arttırılması ile gerçekleştirilebilir.[2] Bu anlamda G-20 yerleşik ve yükselen güçleri kapsayan bir örgütlenme yapısı ile hem üst sınırı oluşturmakta hem de iki güç sınıfının işbirliği yapması durumunda neleri gerçekleştirebileceğinin bir örneğidir.

Aşağıdaki tablolar yükselen güçlerin etki alanını göstermesi açısından dikkate değerdir. Örneğin yükselen güçler olarak adlandırdığımız ekonomilerin 2000-2014 yılları arasındaki gayri safi milli hasılalarının değişim oranı dikkat çekicidir. Bahsi geçen dokuz ülkenin (Çin, Brezilya, Rusya, Hindistan, Güney Afrika, Türkiye, Meksika, Endonezya, Nijerya) toplam kişi başına düşen gayri safi milli hasılası 2000-2014 yılları arasında yaklaşık %500 oranında artmış bulunmaktadır. Ayrıca bir başka istatistik olarak yükselen güçlerin dünyanın en büyük 500 şirketi sıralamasında göstermiş olduğu başarı verilebilir. *Fortune Global 500* listesine yükselen ülkelerden giren şirket sayısı günümüzde yaklaşık %25 civarındayken bu rakam 1995 yılında sadece %4 civarındaydı.[3]

[2] Özgür Tüfekçi, *The Clash of Powers of the Dawn of a New Era?*, Daily Sabah, 21.12.2014, http://www.dailysabah.com/opinion/2014/12/22/the-clash-of-powers-or-the-dawn-of-a-new-era
[3] Why the Tail Wags the Dog, 06.08.2011, http://www.economist.com/node/21525373, [Erişim tarihi, 15.09.2015].

Makaleyi şu şekilde referans vererek kullanabilirsiniz:
Tüfekçi, Ö. (2016), 'Yükselen Güçler ve Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar', Erman Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar,* (s. 101-119), Ankara: Nobel Yayıncılık.

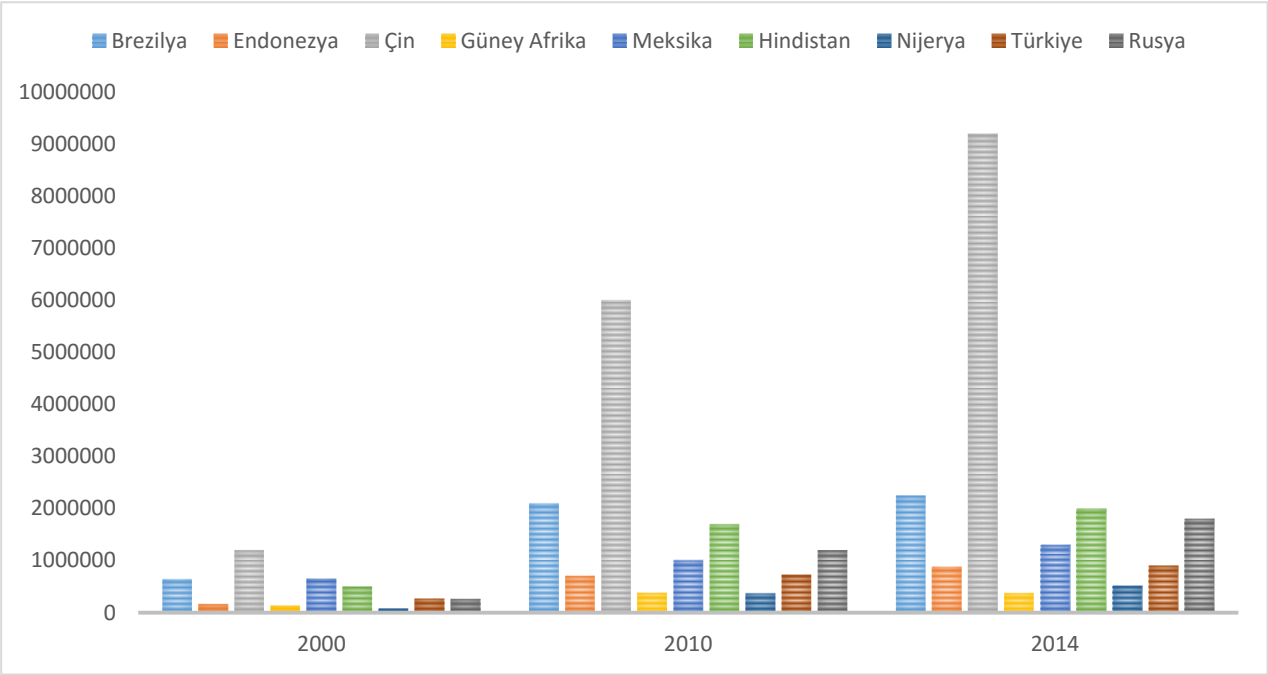

Tablo 1.1. Yükselen Güçlerin GSMH miktarları 2000-2014

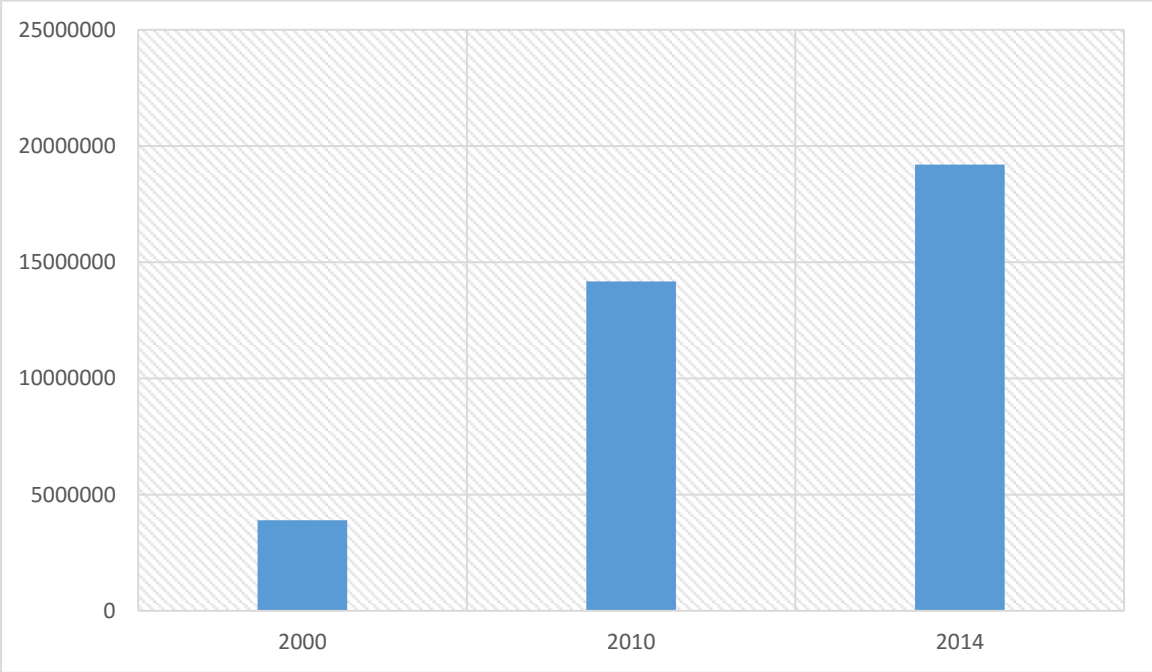

Tablo 1.2. Yükselen Güçlerin Toplam GSMH miktarı 2000-2014

Makaleyi şu şekilde referans vererek kullanabilirsiniz:
Tüfekçi, Ö. (2016), 'Yükselen Güçler ve Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar', Erman Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar,* (s. 101-119), Ankara: Nobel Yayıncılık.

Ayrıca belirtmek gerekir ki son dönemde yükselen güçler arasında yeni işbirlikleri oluşturulmaktadır. BRICS Bankası olarak adlandırılan Yeni Kalkınma Bankası bunlardan bir tanesidir. Fakat ekonomik gelişme hızı bu kadar hızlı artan ve siyasi ve kültürel etki alanları bu kadar hızlı genişleyen ülkelerin kendi başına bölgesel organizasyonlar oluşturmalarından ziyade yerleşik güçlerle birlikte G-20 benzeri örgütlenmeler içinde var olan işbirliklerine ivme kazandırmaları uluslararası sistemin işletilmesi noktasında daha faydalı olacaktır.

Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar ve Yükselen Güçler

Literatürde dış yardım konsepti üzerine oldukça fazla tartışma bulunmaktadır. Bu tartışmalardan en etkini dış yardımların ne kadar verimli olduğu, yardımı alan ülkelerde ne kadar fark yaratabildiği üzerine olanlardır. Fakat bu makalede dış yardımların verimliliği hususuna değinilmeyecektir. Bu tartışma kitap içerisindeki diğer makalelerde geniş bir şekilde ele alınacaktır. Burada dış yardımlar konseptine yükselen güçler perspektifinden bakılacak ve yükselen güçlerin genel olarak dış yardımları nasıl kullandıklarına değinilecektir.

I. ve II. Dünya Savaşları'nın ülke ekonomilerine yönelik yıkıcı etkisi politika yapıcıları doğru kalkınma hamleleri yapmaları yönünde teşvik etmiştir. Aynı şekilde bu dönemde bağımsızlığına yeni kavuşan devletlerin sayılarının da göreceli fazla olması ve bu devletlerin kalkınma stratejileri hususunda tecrübesiz olmaları gelişmiş ülkelerin öne çıkmalarına ve bu ülkelere bir anlamda rehberlik etmelerine sebebiyet vermiştir. Bu noktada temel motivasyonun az gelişmiş ülkelerin kalkınma stratejilerini hayata geçirebilmeleri için sermayeye ihtiyaçlarının olması ve bu sermayenin de ancak ve ancak gelişmiş ülkelerden sağlanabilecek olmasıdır. Çünkü aynı süreçte küreselleşmenin hız kazanmasıyla birlikte dünya ekonomisinde karşılıklı bağımlılığın ön plana çıkması ve dünyanın herhangi bir köşesinde ortaya çıkabilecek bir sorunun tüm aktörleri etkileyecek boyutlara ulaşabileceğinin farkına varılması ve bu anlamda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluğu azaltmanın, sürdürülebilir kalkınmayı ve büyümeyi sağlayabilmenin sonucunda tam anlamıyla bir küresel kalkınmadan bahsedilebileceği gerçeği gelişmiş ülkelerdeki politika yapıcılar tarafından idrak edilmiştir. Bu bağlamda, dış yardım kavramı literatürde yerini almış ve "küresel kalkınma aracı olarak kabul edilen dış yardımlara önemli bir rol biçilmiş ve dış yardımların, yardım alıcı ülkelerde bağımlılık yaratmayacak, ekonomik yapıyı bozmayacak ve

Makaleyi şu şekilde referans vererek kullanabilirsiniz:
Tüfekçi, Ö. (2016), 'Yükselen Güçler ve Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar', Erman Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar,* (s. 101-119), Ankara: Nobel Yayıncılık.

aşırı yardımların getirebileceği olumsuz etkileri ortadan kaldıracak şekilde biçimlendirilmesi amaçlanmıştır."[4]

Bu perspektiften bakıldığında dünya tarihinde birçok dış yardım faaliyetinin gerek insani boyutlu gerekse diplomatik boyutlu yapıldığına rastlansa bile dış yardım konseptinin kurumsallaşması Marshall Planı[5] ile ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda Morgenthau dış yardım çeşitlerini altı ana başlık (insani amaçlı dış yardım, varlığını sürdürmek için yapılan dış yardım, askeri dış yardım, rüşvet aracı olarak dış yardım, prestij amaçlı dış yardım, ekonomik amaçlı dış yardım)[6] altında toplarken; geleneksel yaklaşım açısından dış yardımlar üç amaca yönelik olarak gerçekleştirilmektedir: sosyo-ekonomik yapının geliştirilmesi, demokratik işleyişin ilerletilmesi ve küresel etkilere sebep olabilecek sorunların ortadan kaldırılması yönünde adımların atılmasının sağlanması.[7]

Bu açıdan uluslararası sistemdeki konjönktür değişimlerine göre dış yardımların miktarlarının, dış yardım veren aracıların, verildikleri ülkelerin ve coğrafyaların değiştiği görülmektedir. Örneğin Tablo 1.3'de de görüldüğü üzere dış yardım veren ülkelerin bu dış yardımları aktarırken kullandıkları çok çeşitli iki yönlü ve çok yönlü aracı kuruluşlar

[4] Özgür Üçkuş ve Bilal Kendirci, "Teoriden Uygulamaya Dış Yardım", *Sayıştay Dergisi,* Vol. 86, Temmuz-Eylül 2012, p. 59.

[5] Marshall Planı, II. Dünya Savaşı sonrasında 1947 yılında önerilen ve 1948-1951 yılları arasında yürürlüğe konan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) kaynaklı bir ekonomik yardım paketidir. 16 ülke, bu plan uyarınca ABD'den ekonomik kalkınma yardımı almıştır. ABD Dışişleri Bakanı George Marshall, 5 Haziran 1947'de Harvard Üniversitesi'nde verdiği bir söylevde, Avrupa devletlerinin iktisadi kalkınmalarını planlamak için bir araya gelmelerini istemiş ve ortak bir plan hazırlanırsa Amerika Birleşik Devletleri'nin destek ve yardımını esirgemeyeceğini söylemiştir. 12 Temmuz 1947'de Paris'te Fransa Dışişleri Bakanlığı binası "Quai d'Orsay"de biraraya gelen Avusturya, Danimarka, Belçika, Yunanistan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz, İsveç, İsviçre, Türkiye, İngiltere ve Fransa temsilcileri, Avrupa'nın acil ihtiyaçlarını belirlemek ve karşılamak için, Amerika Birleşik Devletleri'nin istediği biçimde Avrupa Ekonomik İşbirliği Konferansı (Conference of European Economic Co-operation, CEEC) adında bir örgüt kurmuşlardır. Marshall Planı çerçevesinde, ABD, katılımcı ülkelere 13 milyar dolar civarında yardım yapmıştır. Yardımlar sonucunda, Amerikan şirketlerinin, 1929-1940 döneminde % 1.5 artan Avrupa yatırımları 1947-1950 yılları arasında, madencilik sektöründe %38, sanayi ürünlerinde %58, petrol ürünlerinde %143 artmıştır. Bu artış sonraki yıllarda da devam etmiş, 1950-1970 döneminde, Amerikan şirketlerinin Latin Amerika'daki yatırımlarındaki artış %320, Asya'da %556 iken, Avrupa'daki tüm yatırımlarındaki artış %1400 olarak gerçekleşmiştir. Yardımlar, Avrupa'nın kendi kendine yeterli olabilmesi için gerekli ilk hızı da verniştir. Temel maddelerin ithalatı kolaylaşmış, üretimdeki darboğaz aşılmış, dolayısıyla üretim artışı, ticaret gelişmesi ve sosyal barış ve refah sağlanmıştır. Marshall Planı ile ilgili daha fazla bilgi için bknz. Çağrı Erhan, "Ortaya Çıkışı ve Uygulanışıyla Marshall Planı", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,* Cilt 51, No 1, 1996, ss. 275-287; Barış Ertem, "Türkiye-ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı" *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt 12 No 21, Haziran 2009, ss. 377-397; Baskın Oran, (Ed.), *Türk dış politikası: 1919-1980,* (19.Basım), (İstanbul: İletişim, 2014); Haluk Ülman, *Türk-Amerikan Münasebetleri,* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1991); M. Hogan, *The Marshall Plan: America, Britain and the Reconstructlon of Western Europe 1947-1952*, (New York: Cambridge University Press, 1983).

[6] Hans Morgenthau, "A Political Theory of Foreign Aid", *The American Political Science Review,* Cilt 56, No 2, Haziran 1962, ss. 301-309 (301).

[7] David Sogge, *Give and Take: What's the Matter with Foreign Aid*, (Canada: Fernwood Publishing, 2002), p. 8.

Makaleyi şu şekilde referans vererek kullanabilirsiniz:
Tüfekçi, Ö. (2016), 'Yükselen Güçler ve Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar', Erman Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar,* (s. 101-119), Ankara: Nobel Yayıncılık.

bulunmaktadır. Görüleceği üzere bazı devletlerin birden fazla aracı kuruluşu bulunmaktadır. Bunun temel sebebi yukarıda da bahsi geçen dış yardımın amacına göre kullanılan aracı kuruluşun da farklılaşmasıdır. Örneğin Türkiye, insani yardım yaparken çoğunlukla Kızılay'ı kullanırken; altyapısal yardımlar da TİKA'yı kullanmaktadır.

Tablo 1.3. Aracı Kuruluşlar Listesi[8]

İki yönlü kuruluşlar

ADA	Avusturya Kalkınma Ajansı
AECI	İspanya Uluslararası İşbirliği Ajansı
AFD	Fransa Kalkınma Ajansı
AUSAID	Avusturalya Hükümeti Yurtdışı Yardım Programı
BTC	Belçika Teknik İşbirliği
BMZ	Almanya Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı
CIDA	Kanada Uluslararası Kalkınma Ajansı
DANIDA	Danimarka Dış İşleri Bakanlığı Kalkınma ve İşbirliği Ajansı
DFID	Birleşik Krallık Uluslararası Kalkınma Direktörlüğü
DgCiD	Fransa Uluslararası Kalkınma İşbirliği Direktörlüğü
DGDC	Belçika Uluslararası Kalkınma İşbirliği Direktörlüğü
EC	Avrupa Komisyonu Uluslararası Yardım için İşbirliği Ofisi
Global.Finland	Finlandiya Dışişleri Bakanlığı Kalkınma İşbirliği Ajansı
GTZ	Alman Teknik İşbirliği Ajansı
Hellenic Aid	Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Kalkınma İşbirliği Ajansı
IPAD	Portekiz Kalkınma Yardımı Enstitüsü
Irish Aid	İrlanda Kalkınma Ajansı
JBIC	Japon Uluslararası İşbirliği Bankası
JICA	Japon Uluslararası İşbirliği Ajansı
KfW	Alman Kalkınma Bankası
Türk Kızılayı	Türk Kızılayı
LUXDevelopment	Lüksemburg Kalkınma Ajansı
MOFA Italy	İtalya Dışişleri Bakanlığı

[8] William Easterly ve Tobias Pfutze, "Where does the Money Go? Best and Worst Practices in Foreign Aid", *Journal of Economic Perspectives,* Cilt 22, No 2, Bahar 2008, ss. 29-52.

MOFA Japan	Japonya Dışişleri Bakanlığı
MOFA Netherlands	Hollanda Dışişleri Bakanlığı
NORAD	Norveç Kalkınma İşbirliği Ajansı
NZAid	Yeni Zelanda Kalkınma Ajansı
SDC	İsviçre Kalkınma ve İşbirliği Ajansı
SECO	İsviçre Ekonomik İlişkiler Devlet Sekretaryası
SIDA	İsviçre Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
USAID	Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı

Çok yönlü kuruluşlar

African Dev. Bank	Afrika Kalkınma Bankası
Asian Dev. Bank	Asya Kalkınma Bankası
CariBank	Karayipler Kalkınma Bankası
EBRD	Avrupa Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası
GEF	Küresel Çevre Servisi
IMF	Uluslararası Para Fonu
IBRD (World Bank)	Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası (Dünya Bankası)

Diğer yandan dış yardımların verildiği coğrafyalar da değişkenlik göstermektedir. Bu değişim ve geniş coğrafya Dünya Bankası verileri temelinde hazırlanmış harita üzerinde daha net görülebilir. Haritaya göre yardım alan coğrafyalar Orta ve Güney Amerika, Afrika'nın çok büyük kısmı, yine Güney Asya'nın büyük kısmı, Doğu Avrupa ve Orta Doğu'nun Suudi Arabistan hariç hepsinden oluşmaktadır Yine haritaya göre en çok yardım alan iki ülke olarak Mısır ve Afganistan ön plana çıkmaktadır.

Uluslararası sistemde son yıllarda yaşanan konjönktür değişimi sesebiyle dış yardım oranları artış eğilimindedir. OECD'nin açıklamış olduğu rakamlara göre 2013 yılında toplam dış yardım miktarı bir önceki yıla göre %6.3 oranında artmış ve rekor bir seviye olan 134.8 milyar dolara ulaşmıştır. Bu artışta önemli rolü Birleşik Krallık, İzlanda, Japonya, Birleşik Arap Emirlikleri ve Türkiye oynamaktadır. Tablo 1.4'e bakıldığında ortalama artış oranın

%6.3 olmasına rağmen bahsi geçen ülkelerin dış yardımlarının 2013 yılında ortalama %30'a yakın arttığı görülmektedir.

Harita 1.1. Resmi Kalkınma Yardımı alan ülkeler (2010-2014)[9]

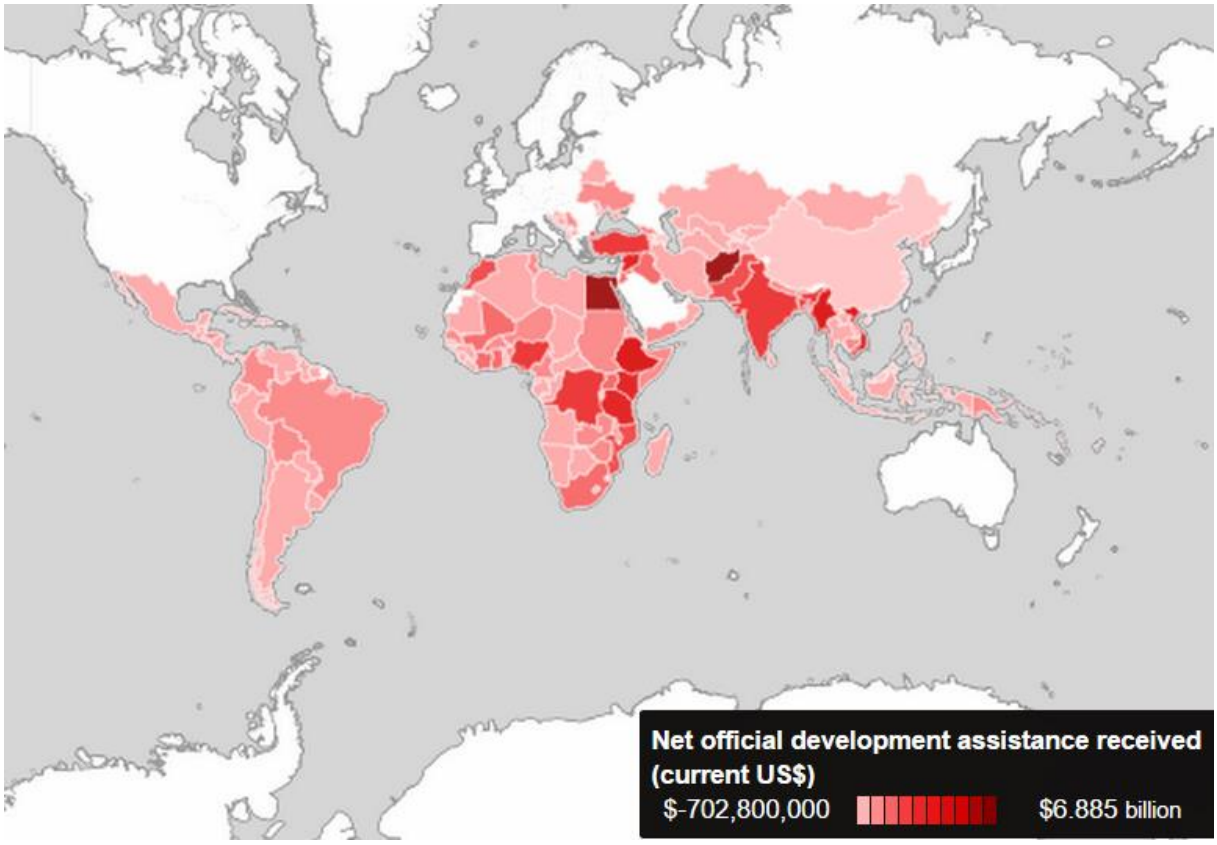

Tablo 1.4 OECD KYK (Kalkınma Yardımları Komitesi) üyesi ülkelerin ve diğer donörlerin verdiği resmi kalkınma yardımları - 2013[10]

OECD KYK üyesi ülkeler	ODA (milyon dolar)	ODA/GNI %	Değişim Oranı 2012-2013
Avusturalya	4851.05	0.34	-4.5
Avusturya	1171.61	0.28	0.7
Belçika	2281.29	0.45	-6.1

[9] Dünya Bankası, 2010-2014 yılları arası resmi kalkınma yardımı alan ülkeler, [Erişim tarihi 11.09.2015], http://data.worldbank.org/indicator/DT.ODA.ODAT.CD/countries?display=map

[10] OECD KYK (Kalkınma Yardımları Komitesi) üyesi ülkelerin ve diğer donörlerin verdiği resmi kalkınma yardımları - 2013, [Erişim tarihi 11.09.2015], http://www.oecd.org/newsroom/aid-to-developing-countries-rebounds-in-2013-to-reach-an-all-time-high.htm

Kanada	4911.14	0.27	-11.4
Çek Cumhuriyeti	212.32	0.11	-4.7
Danimarka	2928.46	0.85	3.8
Finlandiya	1435.36	0.55	3.5
Fransa	11376	0.41	-9.8
Almanya	14059.45	0.38	3.0
Yunanistan	305.02	0.13	-7.7
İzlanda	35.23	0.26	27.4
İrlanda	821.96	0.45	-1.9
İtalya	3252.64	0.16	13.4
Japonya	11786.11	0.23	36.6
Güney Kore	1743.64	0.13	4.8
Lüksemburg	430.68	1.00	1.2
Hollanda	5435.28	0.67	-6.2
Yeni Zelanda	461.33	0.26	-1.0
Norveç	5581.36	1.07	16.4
Polonya	474.31	0.10	8.6
Portekiz	484.05	0.23	-20.4
Slovakya	85.38	0.09	2.4
Slovenya	60.23	0.13	-0.6
İspanya	2198.64	0.16	3.7
İsveç	5831.2	1.02	6.3
İsviçre	3197.86	0.47	3.4
Birleşik Krallık	17881.48	0.72	27.8
Amerika Birleşik Devletler	31545.25	0.19	1.3
TOPLAM	134838.33	0.3	6.1
AB Kurumları	15925.05	-	-13.11
KYK ve AB Ülkeleri	70725.36	0.42	5.25
G7 Ülkeleri	94812.07	0.27	7.99
G7 üyesi olmayan Ülkeler	40026.26	0.4	1.75

KYK Üyesi olmayan Ülkeler			
Estonya	30.58	0.13	22.3
Macaristan	120.43	0.10	-2.1
İsrail	185.75	0.07	-6.2
Letonya	23.71	0.08	12.2
Rusya	609.6	0.03	26.4
Türkiye	3276.04	0.42	29.7
Birleşik Arap Emirlikleri	5091.05	1.25	375.5

Bu bilgiler ışığında bakıldığında yaklaşık 150 milyar dolarlık dış yardımın hangi amaçlarla yapıldığı, donör ülkelerin bu dış yardım stratejilerini planlarken neleri ön plana aldığı hususu incelenmesi gereken bir husustur. Bu bağlamda, incelemeyi Morgenthau'nun yapmış olduğu sınıflandırma üzerine temellendirmek oldukça uygun olacaktır.

i. *İnsani amaçlı dış yardım:*

Bu yardım türü isminin de vurguladığı gibi insani bir amaç taşırken temel motivasyon küresel sorunlara yol açabilecek etkileri önceden engellemektir. Aynı zamanda arka planında ise insani amaçlı yardımı yapan donör ülke kendisinin ne kadar duyarlı olduğunu göstermek ve küresel sorunlara yönelik sorumluluk taşıdığını ispat etmesinin yanısıra bu tür sorunlarla başa çıkabilecek kapasitesinin olduğunu gösterme amacını taşımaktadır. Bu anlamda özellikle yerleşik ve yükselen güçler insani yardımlara oldukça önem vermektedirler. Çünkü bu tür insani yardımlar hem bu ülkelerin küresel sorumluluğu paylaştıklarını göstermek açısından hem de potansiyellerini ortaya koyabilmek adına önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu perspektiften bakıldığında son dönemin önemli yükselen güçlerinden biri olan Türkiye'nin yine son dönemin önemli insani krizlerinden biri olan Suriye içsavaşından dolayı mağdur olan Suriyeli mültecilere yönelik yapmakta olduğu yardım çalışmaları örnek verilebilir. Türkiye'nin son 10 yılda yapmış olduğu insani yardımın %53'ü Orta Doğu ülkelerine giderken sadece 2013 yılında Türkiye Suriyeli mültecilerin Türkiye sınırları içindeki kamplarda ağırlanmasına 1.6 milyar dolar harcamıştır. Bu kapsamda Türkiye, Mayıs 2015

Makaleyi şu şekilde referans vererek kullanabilirsiniz:
Tüfekçi, Ö. (2016), 'Yükselen Güçler ve Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar', Erman Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar,* (s. 101-119), Ankara: Nobel Yayıncılık.

itibariyle Dünya'nın en çok mülteci barındıran ülkesi konumuna ulaşmış ve 2011-2013 yılları arasında Suriyeli mülteciler için 2.7 milyar dolar harcama yapmıştır.[11]

Mülteci barındırma yardımlarına ek olarak Türkiye, Somali ve Burma'da yaşanan insani krizlere de yerinde yardımcı olan bir yükselen güç ve uluslararası bir aktördür. Türiye'nin bu yükselişi sahip olduğu potansiyeli gösterme çabasının bir sonucudur ve bu çaba diğer aktörler tarafından da takdir edilmektedir. Örneğin Dünya İnsani Zirvesi'nin 2016 yılında İstanbul'da yapılacak olması Türkiye'nin son dönemde önemli bir donör olarak ortaya çıkmasının bir sonucudur.

ii. Varlığını sürdürmek için yapılan dış yardım

Morgenthau'nun yapmış olduğu sınıflandırmada bu yardım türünü devlet olmanın getirmiş olduğu temel faaliyetleri yerine getirmek konusunda zorlanan ülkeler için yapılan dış yardımlar olarak tanımlamıştır. Fakat bu çalışmada bu yardım türü bir ülkenin kendi varlığına yönelik tehditleri bertaraf etmesi için başvurduğu bir yöntem olarak ele alınacaktır. Dış yardım yapan ülkeler bazı durumlarda kendi varlıklarına yönelik tehdit mevcudiyetini ortadan kaldırmak amaçlı yardım yapma yolunu seçerler. Bu yöntemi kullanan örnek ülke olarak Orta Doğu'nun yükselen güçlerinden biri olarak görülen[12] Birleşik Arap Emirlikleri'nin son dönemde Mısır'a yapmakta olduğu yardımlar verilebilir. Mısır'da Müslüman Kardeşler'in iktidara gelmesi sonrasında Suudi Arabistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri gibi Körfez ülkeleri arasında kendi ülkelerindeki radikalleri kışkırtacağı yönünde huzursuzluk ortaya çıkmıştı. Mursi ve Müslüman Kardeşler'in devrilmesi sonrasında yeni yönetim bahsi geçen ülkelerden tekrar Müslüman Kardeşler gibi 'radikal'lerin iktidara gelmemesi amacıyla oldukça fazla yardım almaya başlamıştır. Burada Birleşik Arap Emirlikleri'ni ön plana çıkarmamızın sebebi tablo 1.4.'te görüleceği üzere 2013 yılında BAE'nin dış yardım oranının %375.5 gibi bir artış ile yaklaşık 5 milyar dolar yardımı tamamen Mısır'a yönlendirmiş olmasıdır. Ve bu dış yardımın temel motivasyonu Mısır'da bir dönem iktidara gelen Müslüman Kardeşler gibi yapılanmaların kendi ülkesinde aynı şekilde bir girişimde bulunmalarını engellemek, onlara örnek olabilecek her türlü yapılanmayı ortadan kaldırmak ve böylece kendi mevcudiyetini korumaktır. Şu an için Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi

[11] *Global Humaitarian Assistance Report 2015,* p. 38.
[12] Steven A. Cook, *The Middle East's Emerging Power : The Rise of the Emirates,* http://octavianreport.com/article/the-middle-easts-emerging-power-the-rise-of-the-emirates/. [Erişim tarihi 13.09.2015].

Makaleyi şu şekilde referans vererek kullanabilirsiniz:
Tüfekçi, Ö. (2016), 'Yükselen Güçler ve Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar', Erman Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar,* (s. 101-119), Ankara: Nobel Yayıncılık.

Arabistan ve Kuveyt'in dış yardım aracını bu yönlü kullanmaları istedikleri sonucu kendilerine sağlamış gibi görünmektedir.

iii. Askeri dış yardım

Askeri dış yardım da yine yükselen güçlerin sıklıkla kullandıkları bir dış politika aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle sahip oldukları silah teknolojilerinin geldiği noktayı gözler önüne sermek isteyen ülkeler hem bu amaca hizmet emek hem de yardım yaptıkları ülkenin kendi dış politika stratejilerine uygun davranmasını sağlamak amacı ile bu dış yardım türüne başvururlar. Bu yardım türüne verilebilecek birçok örnek olmasına rağmen yükselen bir güç olarak öne çıkan Rusya'nın Suriye'deki iç savaşta Beşar Esad güçlerini desteklemek amacıyla yaptığı askeri yardım özellikle askeri dış yardımların nasıl kendi dış politika anlayışının devam ettirilmesi amacıyla yapıldığına örnek olarak verilebilir.

Suriye'deki sivil savaş öncesinde de Rusya, Suriye'nin askeri ihtiyacını karşılamaktaydı ki bu rakam 2009-2011 tarihleri arasında %70 civarındaydı. Sivil savaş sonrasında bu durum uluslararası kamuoyunun tepkisine rağmen artarak devam etti.[13] Rusya'nın bu yardımı devam ettirmesinin temel sebeplerinden birinin ülke içindeki radikal grupların (IŞİD vb.) ortadan kaldırılabilmesi ve tekrar ülkede ve bölgede istikrarın sağlanmasınn tek yolunun Beşar Esad'ın hakimiyetinin tesis edilmesi olduğunu Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov bizzat kendisi ifade etmiştir.[14] Bu bağlamda askeri dış yardım aracılığıyla Rusya bu örnekte hem küresel çapta bir krizin etkisini azaltmak, hem IŞİD ile savaşta Amerika Birleşik Devletleri'nin hala bir sonuca varamamış olmasını kendisi için bir prestij öğesi olarak kullanmak ve sahip olduğu kadim ittifaklarından vazgeçmeyerek kendi varlığını sağlamlaştırmak amaçlarını gütmektedir.

iv. Rüşvet aracı olarak dış yardım

Dış yardımların rüşvet olarak kullanıldığı durumlara çok rastlanılmaz veya farklı bir söyleniş ile bu şekilde kullanılmaları durumunda ifşa edilmemesine özen gösterilir. Yine de bazı donör ülkeler, ki bu genellikle bir veya iki ülkeye kadar daraltılabilecek bir çerçevedir, yapacağı dış yardımlar aracılığıyla ülkeleri kendi istediği yönde hareket etmeye zorlarlar.

[13] Uluslararası kamuoyunun Rusya'nın Suriye'ye askeri yardım yapmasına yönelik tepkilerden bazıları için bakınız: *Steinmeier warns Russia against sending military aid to Syria*, http://www.dw.com/en/steinmeier-warns-russia-against-sending-military-aid-to-syria/a-18710867, [Erişim tarihi 15.09.2015]; *Russia Answers US Criticism over Military Aid to Syria*, http://www.nytimes.com/2015/09/08/world/europe/russia-answers-us-criticism-over-military-aid-to-syria.html?_r=0 [Erişim tarihi 15.09.2015].

[14] *Russia Says It Ships Both Arms, Aid to Syria by Air*, http://www.themoscowtimes.com/news/article/russias-lavrov-admits-russia-flying-military-aid-to-syria/529888.html, [Erişim tarihi 15.09.2015].

Makaleyi şu şekilde referans vererek kullanabilirsiniz:
Tüfekçi, Ö. (2016), 'Yükselen Güçler ve Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar', Erman Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar,* (s. 101-119), Ankara: Nobel Yayıncılık.

Bu uygulamanın en iyi örneklerinden bir tanesi 2003 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'ı işgali öncesinde Türkiye ile girmiş olduğu ilişkidir. Amerika Birleşik Devletleri işgal öncesinde Türkiye'deki üsleri kullanarak Irak'a kuzeyden de girebilmek için Türkiye'ye 6 milyar dolar yardım ve 24 milyar dolar kredi verilmesini önermişti.[15] Fakat Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bu harekat için gereken tezkereyi reddetmesi sonucunda bu yardım gerçekleşmemiştir.

Bir başka örnek olarak da 1990 yılındaki Irak Savaşı'nda Birleşmiş Milletler'de Yemen'in Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'a karşı güç kullanmasına izin veren önergenin aleyhinde oy kullanması gösterilebilir. Bu olayın sonucunda Amerika Birleşik Devletleri'nin Birleşmiş Milletler Büyükelçisi Thomas Pickering Yemen büyükelçisine "bu vermiş olduğunuz en yüksek maliyetli Hayır kararı oldu demiştir". Ve akabinde Yemen'e yönelik Amerika Birleşik Devletleri tarafından yapılan yardımlar durdurulmuştur.[16]

Bu iki olay açısından bakıldığında açık olarak görülecektir ki dış yardımlar yardımın yapıldığı ülkeye istediğini yaptırma aracı olarak da kullanılabilmektedir. Bahsi geçen iki olay her ne kadar dış yardım teklifi karşılığında istenen ödün alınamamış olsa da bize sistemin nasıl işlediğini göstermesi açısından oldukça net fikirler vermektedir.

v. Prestij amaçlı dış yardım

Bu dış yardım türü de aslında diğerlerinde olduğu gibi dış yardım yapılırken aynı anda güdülen amaçlardan sadece bir tanesidir. Yukarıda da belirtildiği üzere hali hazırda donör ülkeler her türlü dış yardımı yaparken bunun sonucunda en kötü ihtimalle prestij kazanmayı amaçlamaktadır. Fakat bazı dış yardımlar vardır ki bunlarla ilgili söylenebilecek olan yardımı yapan donör ülkeye sağlayabileceği tek çıktının presij olduğudur. Örneğin 2013 yılında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Amerika Birleşik Devletleri'nin Oregon eyaletinde yaşayan Kızılderililer'in yaşam koşullarını düzeltmek bağlamında bölgedeki 5000 Kızılderilinin su ihtiyacını karşılayacak bir depo yapılmasını, 850 kişilik bir okul yaptırılmasını planlanmış ve bu kapsamda Türkiye'nin Washington Büyükelçiliği'nde düzenlenen bir resepsiyon ile kabile şefi Joseph Moses'e 200.000 dolarlık sembolik bir çek sunulmuştur.[17] Bu yardım için düzenlenen resepsiyonun davetiyeleri şu notu taşıyarak davetlilelere ulaştırılmıştır: "Amerika Birleşik Devletleri'nde eşine rastlanmayan bir durum".

[15] Justus Leicht ve Peter Schwarz, *Turkish Parliament Votes Down US War Plans,* 04.03.2003, https://www.wsws.org/en/articles/2003/03/turk-m04.html, [Erişim tarihi, 15.09.2015].
[16] Jacob G. Hornberger, *But Foreign Aid is Bribery! And Blackmail, Extortion, and Theft too!,* 26.09.2003, http://fff.org/explore-freedom/article/foreign-aid-bribery-blackmail-extortion-theft/, [Erişim tarihi, 15.09.2015].
[17] *Kızılderililere Türk Yardımı Amerikalıları İncitti, Hürriyet, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/25103491.asp*, 13.11.2013, [Erişim tarihi, 15.09.2015].

Bu açıdan bakıldığında yardımın düzenlenme amacının eyalet içinde yaşayan Kızılderililerin yaşam kalitesini arttırmanın yanısıra Türkiye'nin prestij kazanma arzusu olduğu da aşikardır. Kaldı ki bu dış yardımın Amerika Birleşik Devletleri'nde yarattığı etki de tam olarak bu şekilde ortaya çıkmıştır. Ödüllü köşe yazarı Al Kamen Washington Post'taki yazısında TİKA'nın girişimini şöyle değerlendirmiştir:

> "Amerika Birleşik Devletleri, gelişmekte olan ülkelere yıllardır milyarlarca dolara dış yardım yapmaktadır. Görünüşe göre bu yardımın bir kısmı artık geri dönüyor… Şu ana kadar Birleşik Arap Emirlikleri'nin kasırgalar dolayısıyla Amerika Birleşik Devletleri'ne yardım eli uzatması dışında hiçbir ülke böyle bir girişimde bulunmadı. Sanırım bizim için de Kürtlerin kalkınma ihtiyaçlarını tespit edip yardım yapmayı planlama zamanımız geldi."[18]

vi. Ekonomik amaçlı dış yardım

Ekonomik amaçlı dış yardımlar genellikle donör ülkenin yardım yaptığı ülkedeki altyapıyı güçlendirmek ve bunun sonucunda bu ülkeyle siyasi ve ekonomik ilişkilerini güçlendirmek amacını taşımaktadır. Bu bağlamda en kapsamlı örnek ülke olarak Çin verilebilir. Çin, bilindiği üzere yüksek büyüme rakamlarını yakalamış ve devasa nüfusu ve ekonomisi ile Amerika Birleşik Devletleri ile rekabet içine girmiş bir ülke olarak dış yardımlara özellikle önem veren bir ülke konumundadır. Özellikle Güney Asya ve Afrika'ya yaptığı yatırımlar ve dış yardımlar ile bu az gelişmiş bölgelere altın çağlarını yaşatmaktadır. Yatırım ve dış yardımlarını sürdürürken aynı zamanda işgücünü de sağlayan Çin bu ülkelerdeki fiziki ve ekonomik altyapıyı geliştirmek suretiyle bu ülkelerde nüfuzunu arttırmak ve akabinde bu ülkeler ile ekonomik ve siyasi ilişkilerini geliştirmek amacını gütmektedir.

RAND Corporation'ın 2013 yılında yayınlamış olduğu *Çin'in Dış Yardım ve Hükümet Destekli Yatırım Aktiviteleri* raporuna göre Çin şu anda 93 gelişmekte olan ülkede faaliyette bulunmaktadır. Rapora göre Latin Amerika en çok yardım alan kıtayken Afrika'daki yardım ve yatırımlar doğal kaynakların tespit edilmesi çıkarılması için altyapının geliştirilmesi üzerine odaklanmış durumdadır.[19] Çin, bu faaliyetlerinde hem yardım ve yatırım yaptığı ülkenin çıkarlarını hem de kendi çıkarlarını düşünmekte ve teknik destekten kapasite inşasına

[18] Al Kamen, US Receives Foreign Aid, *Washington Post, http://www.washingtonpost.com/blogs/in-the-loop/wp/2013/11/11/the-u-s-receives-foreign-aid/,* 11.11.2013, [Erişim tarihi 15.09.2015}.
[19] Charles Wolf et al., *China's Foreign Aid and Government-Sponsored Investment Activities: Scale, Content, Destinations, and Implications,* Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2013, http://www.rand.org/pubs/research_reports/RR118.

Makaleyi şu şekilde referans vererek kullanabilirsiniz:
Tüfekçi, Ö. (2016), 'Yükselen Güçler ve Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar', Erman Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar,* (s. 101-119), Ankara: Nobel Yayıncılık.

kadar birçok alanda faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu yardım ve yatırımların son dönemde ne kadar artmış olduğunu daha net ifade etmek gerekirse belirtilmelidir ki 1949-2009 yılları arasında Çin'in yapmış olduğu toplam yardım yaklaşık 43 milyar dolarken bu rakam 2010-2012 yılları arasında yaklaşık 15 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.[20] Görülmektedir ki Çin, ekonomik dış yardımı çok yönlü bir araç olarak kullanmakta hem yardım yapılan ülkenin altyapısını geliştirmekte ve kendi iç piyasası için hammadde sağlamakta, hem yardım yaptığı ülke piyasasına kendi ürünlerini pazarlamakta hem de bu ülkeleri kendine daha çok bağımlı hale getirerek etki alanını genişletmektedir. Bu anlamda dış yardımların, oldukça etkili bir dış politika aracı olduğu bir kez daha kanıtlanmaktadır.

Değerlendirme ve Sonuç

Yükselen güçler literatürü özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde oldukça zenginleşmiştir. Özellikle tek kutuplu uluslararası sistemde denge sağlayıcı ülke veya ülke gruplarına olan ihtiyaç birçok aday ülkenin ön plana çıkmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda sayısı tam olarak netleştirilemeyen 'yükselen güçler' sistem içinde varlık göstermeye başlamış ve kendi kapasiteleri dahilinde etkili birer aktör olma hedefi ile yola çıkmışlardır. Fakat kısa zamanda anlaşılmıştır ki belli bir ülkeyi yükselen güç olarak tanımlamak o ülkeyi gerçek anlamda bir güç haline dönüştürememektedir. Örneğin 1997 finansal krizinden etkilenen Asya Kaplanları olarak bilinen Tayvan, Tayland, Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur, Hong Kong, ve Güney Kore bu zamana kadar göstermiş oldukları ekonomik gelişme ile yerleşik güçlere rakip olarak bile düşünülmeye başlanmış ve 'Uzakdoğu Mucizesi'ni gerçekleştirmişken bu kriz ile piyasaları oldukça sarsılmıştır. Asya Kaplanları'nın gerçekleştirmiş olduğu mucize ile bu ülkeler yüz milyarlarca dolarlık ihracat yapar duruma gelmiş, kişi başına düşen milli gelir birçok gelişmiş ülkeyi geçmiş bulunuyordu. Günümüzde ise bu bahsi geçen ülkelerden sadece Endonezya ve Güney Kore yükselen güç kapsamında birçok araştırmacı tarafından dikkate alınmaktadır.

Bu bağlamda söylenebilir ki burada ortaya çıkan temel sorunsal bir ülkenin gerçek bir yükselen güç olup olmadığı nasıl belirlenmelidir. Çünkü birçok durumda bir ülke ekonomik olarak yükselen bir güçken demokratik, askeri, teknolojik açılardan yükselen bir güç olmayabiliyor. Bu kapsamda tam kapsamlı bir sınıflandırma yapabilmek için belirli kriterler

[20] Yun Sun, *China's Foreign Aid Reform and Implications for Africa,* Brookings Institute, 01.07.2015, http://www.brookings.edu/blogs/africa-in-focus/posts/2015/07/01-china-foreign-aid-africa-sun, [Erişim tarihi 15.09.2015].

Makaleyi şu şekilde referans vererek kullanabilirsiniz:
Tüfekçi, Ö. (2016), 'Yükselen Güçler ve Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar', Erman Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar,* (s. 101-119), Ankara: Nobel Yayıncılık.

belirlenmesi gerekiyor. Bu makale bu kriterleri yedi temel başlık altında toplamış ve son maddeyi de dört alt başlığa ayırmıştır: Demokratik Gelişim, Nüfus, Coğrafi konum, Ekonomik büyüklük, Askeri yeterlilik, Teknolojik İlerleme, Yumuşak Güç (Dış Yardımlar, Diplomatik Temsilcilikler, Arabuluculuk Girişimleri, Uluslararası Organizasyonlar'a katılım).

Bu kriterler bağlamında ülkeler değerlendirildiğinde bahsi geçen ülkenin yükselen bir güç mü yoksa sadece yükselen bir güç olma potansiyeli taşıyan bir ülke mi olduğu değerlendirmesi çok daha kolay yapılabilecektir. Yine de yüzde yüz bir sonuca varılamaz. Çünkü belirtildiği üzere bu ülkeler yerleşik birer güç olmadıkları için henüz ne piyasaları, ne sosyo-ekonomik yapıları, ne de demokratik deneyimleri tan anlamıyla olgunlaşmış değildir ve bu bağlamda da yükselen güç olabilme statülerini kolayca kaybedebilmektedirler.

Bu makalenin ikinci kısmında ise bahsi geçen kriterlerden dış yardımların yükselen güçler tarafından ne şekilde bir dış politika aracı olarak kullanıldığı örneklerle incelenmiştir. Bu bağlamda Morgenthau'nun dış yardımlarını altı alt başlığa ayırdığı yöntem kulanılmış ve dış yardımlar: insani amaçlı dış yardım, varlığını sürdürmek için yapılan dış yardım, askeri dış yardım, rüşvet aracı olarak dış yardım, prestij amaçlı dış yardım, ekonomik amaçlı dış yardım olarak yükselen güçlere tatbik edilmiştir. Ve görülmüştür ki yükselen güçler arasında dış yardımlar oldukça fazla başvurulan bir dış politika aracı olarak ön plana çıkmaktadır. Dış yardımlar, yukarıda belirtildiği şekilde altı alt başlığa bölünse bile birçok durumda donör ülkeler yardım yaparken bu yardımın birçok amaca hizmet etmesini ummaktadırlar. Örneğin bir ülke ekonomik amaçlı dış yardım yaparken bu yardımdan prestij kazanmak, yardımı yaptığı ülkeye kendi mallarını satmak, bu ülkeden ucuz hammade almak, bu ülkeyle ticari işbirlikleri gerçekleştirmek, bu ülke üzerinde siyasi nüfuzunu yerleştirmek, vb. amaçlara ulaşmak arzusundadır ki bu da dış yardımın ne kadar çok amaçlı ve etkili bir araç olduğunu net olarak ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

COOK, Steven A.; *The Middle East's Emerging Power : The Rise of the Emirates,* http://octavianreport.com/article/the-middle-easts-emerging-power-the-rise-of-the-emirates/. [Erişim tarihi 13.09.2015].

EASTERLY, William ve PFUTZE, Tobias; "Where does the Money Go? Best and Worst Practices in Foreign Aid", *Journal of Economic Perspectives,* Cilt 22, Sayı 2, Bahar 2008, ss. 29-52.

ERHAN, Çağrı; "Ortaya Çıkışı ve Uygulanışıyla Marshall Planı", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Vol. 51, No. 1, 1996, ss. 275-287.

ERTEM, Barış; "Türkiye-ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı" *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt 12 Sayı 21, Haziran 2009, ss. 377-397.

HOGAN, Michael; *The Marshall Plan: America, Britain and the Reconstructlon of Western Europe 1947-1952*, New York, Cambridge University Press, 1983.

HORNBERGER, Jacob G.; *But Foreign Aid is Bribery! And Blackmail, Extortion, and Theft too!,* 26.09.2003, http://fff.org/explore-freedom/article/foreign-aid-bribery-blackmail-extortion-theft/, [Erişim tarihi, 15.09.2015].

KAMEN, Al; US Receives Foreign Aid, *Washington Post, http://www.washingtonpost.com/blogs/in-the-loop/wp/2013/11/11/the-u-s-receives-foreign-aid/,* 11.11.2013, [Erişim tarihi 15.09.2015].

LEICHT, Justus ve SCHWARZ, Peter; *Turkish Parliament Votes Down US War Plans,* 04.03.2003, https://www.wsws.org/en/articles/2003/03/turk-m04.html, [Erişim tarihi, 15.09.2015].

MORGENTHAU, Hans; "A Political Theory of Foreign Aid", *The American Political Science Review,* Cilt. 56, Sıra. 2, Haziran 1962, ss. 301-309.

ORAN, Baskın, (Ed.); *Türk dış politikası: 1919-1980,* (19.Basım), İstanbul, İletişim, 2014.

SOGGE, David; *Give and Take: What's the Matter with Foreign Aid*, Canada, Fernwood Publishing, 2002.

SUN, Yun; *China's Foreign Aid Reform and Implications for Africa,* Brookings Institute, 01.07.2015, http://www.brookings.edu/blogs/africa-in-focus/posts/2015/07/01-china-foreign-aid-africa-sun, [Erişim tarihi 15.09.2015].

TÜFEKÇİ, Özgür; *The Clash of Powers of the Dawn of a New Era?,* Daily Sabah, 21.12.2014, http://www.dailysabah.com/opinion/2014/12/22/the-clash-of-powers-or-the-dawn-of-a-new-era

ÜÇKUŞ, Özgür ve KENDİRCİ, Bilal; "Teoriden Uygulamaya Dış Yardım", *Sayıştay Dergisi,* Vol. 86, Temmuz-Eylül 2012, ss. 57-77.

ÜLMAN, Haluk; *Türk-Amerikan Münasebetleri,* Ankara, Sevinç Matbaası, 1991.

WOLF, Charles et al.; *China's Foreign Aid and Government-Sponsored Investment Activities: Scale, Content, Destinations, and Implications,* Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2013, http://www.rand.org/pubs/research_reports/RR118.